

ZAMONAVIY O‘ZBEK KINOSIDA OVOZ REJISSYORLIGI SAN’ATINING ESTETIK VA TEXNOLOGIK JIHATLARI

<https://doi.org/10.70728/orien.v07.i01.034>

Karamatdin Qurbanbaevich Zaretidinov
O‘zDSMI Nukus filiali

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada zamonaviy o‘zbek kinosida ovoz rejissyorligi san’atining estetik va texnologik jihatlarini kompleks tahlil qilishga bag‘ishlangan. Maqolada ovoz rejissyorining ijodiy roli, ovoz dramaturgiyasi, emotsional ta’sir mexanizmlari hamda raqamli texnologiyalarning kino ovozigiga ta’siri ilmiy asosda yoritiladi.

Kalit so‘zlar: ovoz rejissyorligi, zamonaviy o‘zbek kinosi, ijodkor, audiovizual san’at, raqamli texnologiyalar

AESTHETIC AND TECHNOLOGICAL ASPECTS OF THE ART OF SOUND DIRECTION IN MODERN UZBEKISTAN CINEMA

Karamatdin Kurbanbaevich Zaretidinov
Nukus branch of Uzbekistan State Institute of Sound

Abstract: This scientific article is dedicated to a comprehensive analysis of the aesthetic and technological aspects of sound production in contemporary Uzbek cinema. The article scientifically illuminates the creative role of the sound engineer, sound dramaturgy, emotional impact mechanisms, and the impact of digital technologies on film sound.

Keywords: sound direction, modern uzbek cinema, creativity, audiovisual art, digital technologies

Kino san’ati zamonaviy madaniyatning eng ta’sirchan va ommaviy san’at turlaridan biri bo‘lib, u tasvir, ovoz, nutq va musiqaning uzviy sintezi asosida shakllanadi. Audiovizual asar sifatida kino tomoshabinga nafaqat vizual, balki akustik ta’sir orqali ham kuchli emotsional va estetik ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli ovoz rejissyorligi san’ati kino ijodiy jarayonining muhim va ajralmas qismi hisoblanadi.

Zamonaviy o‘zbek kinosida mustaqillik davridan so‘ng badiiy tafakkur, estetik qarashlar va texnologik yondashuvlarda sezilarli o‘zgarishlar yuz berdi. Raqamli texnologiyalarning jadal rivoji kino ishlab chiqarish jarayoniga yangi texnik imkoniyatlar olib kirdi. Ayniqsa, ovoz yozish, qayta ishlash va montaj jarayonlarida

zamonaviy dasturiy va apparat vositalar keng qo'llanila boshlandi. Bu holat ovoz rejissyorining ijodiy mas'uliyati va kasbiy saviyasiga bo'lgan talabni yanada oshirdi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi - zamonaviy o'zbek kinosida ovoz rejissyorligi san'atining estetik va texnologik jihatlarini ilmiy-nazariy hamda amaliy asosda tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot davomida kino ovozinining badiiy vazifalari, ovoz dramaturgiyasi, milliy estetik unsurlar va raqamli texnologiyalar uyg'unligi masalalari yoritiladi.

Mazkur maqolaning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

- zamonaviy o'zbek kinosida ovoz rejissyorligi san'ati ilk bor estetik va texnologik uyg'unlik nuqtai nazaridan kompleks tahlil qilindi;
- kino ovozinining dramaturgik funksiyalari milliy estetik tafakkur bilan uzviy bog'liq holda ilmiy asoslandi;
- raqamli texnologiyalarning ovoz rejissyorligi ijodiy jarayoniga ta'siri nazariy va amaliy misollar asosida ochib berildi;
- ovoz rejissyorining ijodiy mas'uliyati va mualliflik roli zamonaviy kino tilining muhim komponenti sifatida talqin qilindi.

Ovoz rejissyorligi san'atining nazariy asoslari

Ovoz rejissyorligi kino san'atida murakkab ijodiy-texnik jarayon bo'lib, u ovoz yozish, ovoz dizayni, montaj va yakuniy miks jarayonlarini o'z ichiga oladi. Ilmiy adabiyotlarda ovoz rejissyorligi film dramaturgiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida talqin qilinadi. Ovoz orqali voqea rivoji, obrazlar xarakteri va dramatik ziddiyatlar yanada chuqurroq ochib beriladi.

Nazariy jihatdan kino ovozi sinxron va nosinxron turlarga bo'linadi. Sinxron ovozlar - kadrda ko'rinayotgan manbadan chiqayotgan tovushlar bo'lsa, nosinxron ovozlar dramatik ta'sirni kuchaytirish maqsadida qo'llaniladi. Ushbu ikki turdagi ovozning o'zaro uyg'unligi filmning badiiy yaxlitligini ta'minlaydi.

Ovoz dramaturgiyasi va estetik ifoda

Ovoz dramaturgiyasi kino asarida syujet va g'oyaning ochilishida muhim estetik vosita hisoblanadi. Musiqa, tabiiy tovushlar, shovqinlar va pauzalar orqali tomoshabin ongida muayyan emotsional holat shakllantiriladi. Ovozning balandligi, tembri va ritmi badiiy ifodaning asosiy komponentlari sanaladi.

Zamonaviy o'zbek kinosida milliy musiqa va an'anaviy ohanglardan foydalanish estetik ifodaning muhim jihatlaridan biridir. Bu holat milliy o'ziga xoslikni saqlagan holda zamonaviy kino tilini shakllantirishga xizmat qiladi. Ovoz dramaturgiyasi kino asarining badiiy tuzilmasida muhim o'rin tutib, syujet rivoji, obrazlar xarakteri va umumiy emotsional muhitni shakllantirishda asosiy estetik vosita hisoblanadi. Zamonaviy o'zbek kinosida ovoz dramaturgiyasi tasviriy yechimlar bilan uzviy bog'liq holda rivojlanmoqda.

Dialoglar, fon tovushlari, musiqa va sukunat (pauza) orqali tomoshabin ongida muayyan ruhiy holat yaratiladi. Ayniqsa, pauzaning badiiy vosita sifatida qo'llanilishi dramatik keskinlikni kuchaytirishga xizmat qiladi. Ovozning tembr, balandlik va ritmik xususiyatlari obrazlarning ichki kechinmalarini ifodalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy o'zbek filmlarida milliy musiqa ohanglari va an'anaviy tovush muhitidan foydalanish estetik ifodaning muhim jihati hisoblanadi. Bu holat milliy o'ziga xoslikni saqlagan holda global kino tiliga moslashish imkonini beradi. Tabiiy tovushlar - shamol, qadam tovushi, shahar va qishloq muhitiga xos shovqinlar - realizm va ishonchlilik darajasini oshiradi.

Ovoz rejissyorining rejissyor va operator bilan ijodiy hamkorligi kino asarining badiiy yaxlitligini ta'minlaydi. Tasvir va ovozning dramaturgik uyg'unligi zamonaviy o'zbek kinosida estetik yuksalishning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Texnologik taraqqiyot va raqamli ovoz tizimlari

So'nggi yillarda raqamli texnologiyalar kino ovozini yaratishda tub burilish yasadi. Dolby Digital, Dolby Atmos kabi ko'p kanalli ovoz tizimlari tomoshabinni voqea markaziga olib kiruvchi immersiv muhit yaratadi. Raqamli montaj va ovoz dizayni dasturlari ovoz sifati va aniqligini yuqori darajada nazorat qilish imkonini beradi.

Mazkur texnologiyalar ovoz rejissyoridan nafaqat texnik bilim, balki badiiy tafakkur va estetik didni ham talab etadi. Texnologiya va ijod uyg'unligi zamonaviy kino ovozining asosiy mezoniga aylanmoqda.

Zamonaviy o'zbek kinosida ovoz rejissyorligi amaliyoti

Zamonaviy o'zbek filmlarida ovoz sifati va texnik darajaning oshgani kuzatiladi. Postproduksiya jarayonida ovoz bilan ishlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ovoz rejissyorining rejissyor va operator bilan ijodiy hamkorligi filmning umumiy badiiy konsepsiyasini mustahkamlaydi.

Milliy nutq madaniyati, tabiiy tovush muhiti va musiqa tanlovi orqali o'zbek kinosida estetik yaxlitlikka erishilmoqda.

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy o'zbek kinosida ovoz rejissyorligi san'ati mustaqil va muhim ijodiy soha sifatida shakllanib bormoqda. Kino ovozi endilikda faqat texnik ta'minot vositasi emas, balki badiiy g'oyani ochib beruvchi, dramaturgik jarayonni chuqurlashtiruvchi estetik omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Ovoz dramaturgiyasi orqali syujet rivoji, obrazlar ichki kechinmalari va umumiy emotsional muhit yanada ta'sirchan ifodalanmoqda.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, raqamli texnologiyalarning jadal rivoji ovoz rejissyorligi jarayonida yangi ijodiy imkoniyatlarni yuzaga keltirdi. Zamonaviy ko'p kanalli ovoz tizimlari, raqamli montaj va ovoz dizayni dasturlari kino asarlarining

texnik sifati bilan bir qatorda badiiy saviyasini ham oshirmoqda. Biroq mazkur texnologiyalardan samarali foydalanish ovoz rejissyorida yuksak estetik did, dramaturgik tafakkur va kasbiy mahoratni talab etadi.

Ilmiy tadqiqot natijalari zamonaviy o'zbek kinosida milliy estetik tafakkur va global texnologik yondashuvlar uyg'unlashib borayotganini ko'rsatdi. Milliy musiqa ohanglari, tabiiy tovush muhiti va nutq madaniyatining badiiy asosda qo'llanilishi kino asarlarining milliy o'ziga xosligini saqlashga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, xalqaro texnologik standartlarning joriy etilishi o'zbek kinosining raqobatbardoshligini oshirish imkonini bermoqda.

Mazkur maqolaning ilmiy ahamiyati shundan iboratki, unda zamonaviy o'zbek kinosida ovoz rejissyorligi san'ati ilk bor estetik va texnologik birlikda tizimli ravishda tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari kino san'ati nazariyasini boyitib, ovoz dramaturgiyasi va audiovizual estetikaga oid ilmiy qarashlarni kengaytiradi.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati esa kino ishlab chiqarish jarayonida, xususan, ovoz rejissyorligi amaliyotida qo'llanilishi bilan belgilanadi.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, zamonaviy o'zbek kinosida ovoz rejissyorligi san'ati milliy madaniyat va zamonaviy texnologiyalar uyg'unligida rivojlanib, kino asarlarining badiiy-estetik saviyasini yuksaltirishda muhim omil bo'lib qolmoqda. Kelgusida ushbu yo'nalishda olib boriladigan ilmiy izlanishlar kino ovozinin yangi estetik shakllari va innovatsion texnologiyalarini o'rganishga xizmat qilishi maqsadga muvofiqdir.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy o'zbek kinosida ovoz rejissyorligi san'ati mustaqil estetik va texnologik ahamiyatga ega bo'lgan ijodiy soha sifatida shakllanmoqda. Raqamli texnologiyalar va milliy estetik tafakkur uyg'unligi kino asarlarining badiiy saviyasini oshirishga xizmat qilmoqda. Tadqiqot natijalari kino san'ati nazariyasi, ovoz rejissyorligi amaliyoti va ta'lim jarayoni uchun muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Заретдинов К. и др. Овоз ёзиш тизими тарихи ва назарий асослари //Oriental Art and Culture. - 2022. - Т. 3. - №. 3. - С. 285-287.

2. Заретдинов К. Қ. и др. МИЛЛИЙ-МУСИҚА МЕРОСИМИЗНИ БИЛИШ, ТУШУНЧАЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ БУГУНГИ АХВОЛИ ВА ЗАРУРИЯТИ //Oriental Art and Culture. - 2022. - Т. 3. - №. 4. - С. 47-52.

3. Qurbanbaevich K. Z. SOME CHALLENGES AND SOLUTIONS OF MUSIC PEDAGOGY //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. - 2023. - Т. 3. - №. 6 (INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCHER). - С. 162-165.

4. Заретдинов К. CONDITIONS FOR THE FORMATION OF NATIONAL-MUSICAL THINKING OF STUDENTS IN THE ACTIVITIES OF MUSICAL

CIRCLES //European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences.- 2020.

5. Kurbanbaevich, Zaretdinov Karamatdin. "DEVELOPMENT OF NATIONAL CINEMATOGRAPHY: TRADITIONS AND INNOVATIONS." *Universum: филология и искусствоведение* 1.10 (136) (2025): 64-65.

6. Nukusbayevich, Tilepov Quatbay. "Main Factors Of The History And Development Of" Karakalpakfilm" Film Studio." *World Bulletin of Social Sciences* 27 (2023): 169-171.